

EDUSKUNNAN VASTAUS 142/2008 vp

Hallituksen esitys laeiksi oikeusapulain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Asia

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksensä laeiksi oikeusapulain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 103/2008 vp).

Valiokuntakäsittely

Lakivaliokunta on antanut asiasta mietinnön (LaVM 12/2008 vp).

Päätös

Eduskunta on hyväksynyt seuraavat lait:

Laki

oikeusapulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 5 päivänä huhtikuuta 2002 annetun oikeusapulain (257/2002) 13 §:n 2 momentti,
muutetaan 3 §, 5 §:n 2 momentti, 10 §:n 1 momentti, 11 §:n 1 momentti, 13 §:n 1 momentti, 17 §:n 1 momentti, 18 §:n 1 ja 2 momentti, 20 §:n 2 ja 3 momentti, 21 §:n 2 momentti, 22 §:n 1 momentti sekä 24 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 3 § osittain laissa 972/2004, ja
lisätään lakiin uusi 3 a ja 3 b § sekä 18 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3—5 momentti siirtyvät 4—6 momentiksi, seuraavasti:

3 §

Oikeusavun taloudelliset edellytykset

Oikeusapua annetaan hakemuksesta korvauksetta tai omavastuuosuutta vastaan hakijan taloudellisen aseman perusteella. Hakijan taloudellinen asema arvioidaan hänen kuukausittain käytettävissään olevien varojen (*käyttövara*) ja varallisuuden perusteella. Käyttövara lasketaan hakijan ja hänen aviopuolisonsa taikka hänen kanssaan avioliitonomaisissa olosuhteissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa elävän kuukausittaisen tulojen, välttämättömien menojen ja elatusvelvollisuuden perusteella. Jos hakija on epäilty tai vastaajana rikosasiassa taikka jos

puolisot ovat toistensa vastapuolina tai asuvat pysyvästi välien rikkoutumisen vuoksi erillään, oikeusapu määräytyy vain hakijan taloudellisen aseman perusteella.

Oikeusapua annetaan henkilölle, jonka käyttövara ja varallisuus eivät ylitä valtioneuvoston asetuksella tarkemmin vahvistettavaa määrää. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin huomioon otettavista tuloista ja menoista sekä elatusvelvollisuuden vaikutuksesta käyttövaraa laskettaessa, varallisuuden huomioon ottamisesta sekä niistä perusteista, joita noudetaan määrättäessä oikeusapua saaneen omavastuuosuus.

Hakija saa oikeusapua käyttövarastaan aiheutuvien rajoitusten estämättä, jos hän osoittaa, et-

tei kykene vastaamaan asian käsittelyn edellyttämistä kustannuksista sen vuoksi, että elinkustannukset ovat Suomea korkeammat siinä Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa, jossa hänellä on koti- tai asuinpaikka.

3 a §

Vähäinen oikeudellinen neuvonta

Hakijan taloudellista asemaa ei tarvitse selvittää silloin, kun hakijalle annetaan vähäistä oikeudellista neuvontaa puhelimitse tai muuta sähköistä etäviestintä käyttäen. Vähäisestä oikeudellisesta neuvonnasta ei peritä omavastuuta.

3 b §

Oikeusturvavakuutuksen vaikutus oikeusapuun

Oikeusapua ei anneta, jos hakijalla on kysymyksessä olevan asian kattava oikeusturvavakuutus. Tuomioistuimessa käsiteltävänä olevassa asiassa tuomioistuin voi kuitenkin myöntää oikeusavun siltä osin kuin kustannukset ylittävät vakuutusyhtiön korvausvelvollisuuden ylärajaksi vakuutussopimuksessa määritellyn enimmäiskorvausmäärän. Edellytyksenä on, että hakija esittää oikeusaputoimiston antaman selvityksen hakijan taloudellisista olosuhteista ja selvityksen asian käsittelyn edellyttämistä välttämättömistä toimenpiteistä sekä että oikeusavun myöntämiseen on erityisiä syitä ottaen huomioon oikeusavun saajan oikeusturvan tarve sekä asian laatu ja laajuus. Tuomioistuimen on tällöin asetettava enimmäistuntimäärä avustajalle korvattaville toimenpiteille. Tämä tuntimäärä ei voi kerrallaan ylittää 30 tuntia, jollei tuomioistuin asian erityisen laajuuden vuoksi toisin määrää. Pyyntö oikeusavun jatkamisesta on tehtävä hyvissä ajoin ennen kuin tuntimäärä on tullut täyteen. Jos hakija on taloudellisen asemansa perusteella oikeutettu oikeusapuun korvauksetta, oikeusapu voidaan kuitenkin myöntää myös vakuutuksen omavastuusuuden kattamiseen.

5 §

Oikeusapuun kuuluvat avustajan toimenpiteet

Oikeusapu kattaa avustajan toimenpiteet enintään 80 tunnilta. Asiaa käsittelevä tuomioistuin voi kuitenkin päättää, että oikeusavun antamista jatketaan. Edellytyksenä on, että oikeusavun saaja esittää selvityksen asian käsittelyn edellyttämistä välttämättömistä toimenpiteistä sekä että oikeusavun jatkamiseen on erityisiä syitä ottaen huomioon oikeusavun saajan oikeusturvan tarve sekä asian laatu ja laajuus. Tuomioistuimen on tällöin asetettava enimmäistuntimäärä avustajalle korvattaville toimenpiteille. Tämä tuntimäärä ei voi kerrallaan ylittää 30 tuntia, jollei tuomioistuin asian erityisen laajuuden vuoksi toisin määrää. Pyyntö oikeusavun antamisen jatkamisesta on tehtävä hyvissä ajoin ennen kuin tuntimäärä on tullut täyteen.

10 §

Oikeusavun hakeminen

Oikeusapua haetaan oikeusaputoimistolta. Hakijan on esitettävä selvitys taloudellisista olosuhteistaan ja asiasta, johon hän hakee oikeusapua. Oikeusaputoimisto voi hyväksyä myös hakijan avustajan hakijan puolesta tekemän hakemuksen. Taloudellisista olosuhteista ja asiasta esitettävästä selvityksestä säädetään tarkemmin oikeusministeriön asetuksella.

11 §

Oikeusavun myöntäminen

Oikeusaputoimisto päättää oikeusavun myöntämisestä, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä. Jos julkinen oikeusavustaja on esteellinen pääasiassa, oikeusavun hakija ohjataan tekemään hakemus toiseen oikeusaputoimistoon. Hakijan pyynnöstä päätös voidaan kuitenkin tehdä kyseisessä oikeusaputoimistossa, jolleivät olosuhteet edellytä siirtoa. Vastapuolta avustava julkinen oikeusavustaja ei kuitenkaan saa rat-

kaista oikeusapuhakemusta. Päätös voidaan toimittaa hakijan ilmoittamaan asiointiosoitteeseen. Hakijan katsotaan saaneen päätöksen tiedoksi, jollei muuta näytetä, seitsemäntenä päivänä päätöksen lähettämisestä.

13 §

Oikeusavun alkamisajankohta ja kesto

Oikeusapu voidaan myöntää hakemuspäivästä lukien tai, jos siihen on edellytykset, myös taannehtivasti koskemaan asiassa jo suoritettuja tarpeellisia toimenpiteitä. Jos hakemus on tehty vasta sen jälkeen kun asia on tuomioistuimessa ratkaistu, oikeusapu ei kuitenkaan koske tämän ratkaisun antamista edeltäneitä toimenpiteitä. Oikeusapu on myöntämisestä lähtien voimassa kaikissa oikeusasteissa, joissa asiaa käsitellään.

17 §

Yksityisen avustajan palkkio ja kulukorvaus

Yksityiselle avustajalle vahvistetaan kohtuullinen palkkio tarpeellisista toimenpiteistä niihin käytetyn ajan perusteella ja välttämättömästä matkustamisesta johtuvasta ajanhukasta sekä korvaus kuluista. Palkkio ja kulukorvaus suoritetaan valtion varoista 20 §:n mukaisella omavastuuosuudella vähennettynä. Palkkion määräämistä varten avustajan on esitettävä yksityiskohtainen selvitys asiassa suorittamistaan toimenpiteistä ja kuluistaan, jollei sellaisen selvityksen esittäminen ole tarpeetonta. Jos selvitystä on tarkoitus käsitellä suullisessa käsittelyssä tuomioistuimessa, avustajan on toimitettava selvitys siihenastisista toimenpiteistä ja kuluista hyvissä ajoin ja viimeistään istuntopäivää edeltävänä arkipäivänä tuomioistuimelle ja tarvittaessa myös vastapuolelle. Virallisen syyttäjän on rikosasioissa lausuttava esitetystä palkkio- ja kuluvaatimuksesta, jos siihen vaatimuksen määrään nähden tai muuten on aihetta. Jos avustajaksi on määrätty henkilö, joka ei yleisesti hoida asianajotehtäviä kyseisessä tuomioistuimessa, korvataan matkustamisesta syntyvät lisäkulut ja

ajanhukka ainoastaan, jos tällaisen avustajan käyttäminen on perusteltua. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin toimenpiteistä, joista palkkiota maksetaan, tuntipalkkion suuruudesta, asiakohtaisesta vähimmäispalkkiosta, korvattavista kuluista sekä niistä asia- ja avustajakohtaisista syistä, joiden perusteella palkkiota voidaan korottaa tai alentaa. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää myös siitä, millä tavoin selvitys vaadituista palkkio- ja kulukorvauksista esitetään tuomioistuimelle, sekä siitä, milloin selvitystä tehdyistä toimenpiteistä ei tarvitse esittää.

18 §

Palkkioiden ja korvausten määrääminen

Tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa pääasian käsittelevä tuomioistuin määrää yksityiselle avustajalle, todistajalle ja, jollei oikeusavun saajalla jo muuten ole lain mukaan oikeutta maksuttomaan tulkkaukseen, tulkille valtion varoista maksettavan palkkion ja korvauksen sekä oikeusapua saaneelle maksettavat korvaukset.

Avustajalle tulevan palkkion ja korvauksen tuomioistuin määrää avustajan tehtävän päättyessä tuomioistuimessa. Palkkiosta ja korvauksesta tehdään pääasiasta annettavasta ratkaisusta erillinen päätös. Päätös annetaan pääasian ratkaisun yhteydessä tai samana päivänä. Käräjäoikeus, hallinto-oikeus ja vakuutus-oikeus ovat palkkiosta ja korvauksesta päätettäessä toimivaltaisia myös yhden lainoppineen tuomarin kokoonpanossa.

Jos oikeusapua on haettu ennen asian ratkaisemista tuomioistuimessa, mutta oikeusaputoimisto päättää oikeusavun myöntämisestä vasta sen jälkeen ja pääasiaan on haettu muutosta, taikka jos muutoksenhakutuomioistuin hyväksyy ratkaisupyynnöstä tehdyn valituksen eikä pääasia ole enää alemmassa tuomioistuimessa vireillä, muutoksenhakutuomioistuin määrää avustajan palkkion ja korvauksen myös alemmassa oikeusasteessa suoritetuista toimenpiteistä. Muussa tapauksessa palkkion ja korvauksen määrää asiaa viimeksi käsitellyt tuomioistuin.

Jos tehtävä jatkuu pitkähkön ajan, voidaan palkkio ja korvaus määrätä puolivuositain tai erityisesti syystä lyhyemmältäkin ajalta. Avustajalle voidaan määrätä suoritettavaksi ennakkoa tehtävän hoitamisesta hänelle aiheutuvista huomattavista kuluista, jos siihen on erityinen syy.

20 §

Ostavastuuosuuden määrääminen

Kun yksityinen oikeusavustaja on antanut oikeusapua osakorvausta vastaan tuomioistuimen käsittelemässä asiassa, 18 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetun tuomioistuimen on varattuaan oikeusapua saaneelle tilaisuuden lausua laskun oikeellisuudesta velvoitettava oikeusavun saaja suorittamaan avustajalleen oikeusavun omavastuuosuuden samalla kun se määrää valtion varoista avustajalle maksettavan palkkion. Tilaisuutta lausua laskun oikeellisuudesta ei tarvitse kuitenkaan varata, jos avustaja ilmoittaa oikeusavun saajan hyväksyneen laskun. Muussa tapauksessa oikeusaputoimisto määrää omavastuuosuuden suuruuden.

Yksityiselle avustajalle maksettavaksi tuomittulle omavastuuosuudelle on vaadittaessa määrättävä vuotuista viivästyskorkoa korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan siitä lähtien, kun kuukausi on kulunut tuomitsemispäivästä.

21 §

Korvauksen periminen ulosottoteitse ja viivästyskorko

Jos valtiolle tulevaa omavastuuosuutta tai oikeusapumaksua ei ole suoritettu eräpäivänä, viivästyneelle määrälle saadaan periä vuotuisena viivästyskorkona korkolain 4 §:n 1 momentin mukainen viivästyskorko kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona maksuvelvollisuutta koskeva tuomioistuimen päätös on ollut asianosaisen saatavissa tai jona maksuvelvolliselle on lähetetty lasku.

22 §

Oikeusavun saajan vastapuolen korvausvelvollisuus

Jos oikeusavun saajan vastapuoli olisi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun, oikeudenkäynnistä rikosasiassa annetun lain 9 luvun tai hallintolainkäyttölain 13 luvun nojalla velvollinen korvaamaan oikeusavun saajan oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osittain, hänet on velvoitettava korvaamaan vastaavasti valtiolle sen varoista tämän lain nojalla asiassa maksettavaksi määrätty kustannukset ja julkisen oikeusavustajan arvioitu palkkio korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisesti viivästyskorkoineen kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona maksuvelvollisuutta koskeva tuomioistuimen päätös on ollut asianosaisen saatavissa.

24 §

Oikeusaputoimiston päätöksen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Oikeusaputoimiston tämän lain nojalla tekemä päätös voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi (*ratkaisupyynnö*). Ratkaisupyynnö on tehtävä 30 päivän kuluessa oikeusaputoimiston päätöksen tiedoksi saamisesta, kuitenkin ennen kuin pääasian ratkaisu tulee lainvoimaiseksi. Ratkaisupyynnö on toimitettava päätöksen tehneelle oikeusaputoimistolle. Se on tehtävä kirjallisesti, ja siinä on ilmoitettava se oikeusaputoimiston päätös, jota ratkaisupyynnö koskee, sekä miltä osin ja millä perusteella hakija on päätökseen tyytymätön.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa myönnettyyn oikeusapuun sovelletaan 3 §:ää sellaisena kuin se oli voimassa tämän lain voimaan tullessa. Tällaiseen oikeusapuun ei sovelleta 3 b §:ää.

Oikeusapuun, jota on haettu ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan 13 §:ää sellaisenaan kuin se oli voimassa tämän lain voimaan tullessa.

Laki

oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11 päivänä heinäkuuta 1997 annetun lain (689/1997) 2 luvun 4 §:n 1 ja 3 momentti, 10 §:n 1 momentti sekä 11 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 4 §:n 1 ja 3 momentti sekä 11 § laissa 260/2002 ja 2 luvun 10 §:n 1 momentti laissa 243/2006, seuraavasti:

2 luku

Asianosaisen avustamisesta

4 §

Puolustajan, asianomistajan oikeudenkäyntiavustajan ja tukihenkilön määrää se tuomioistuimissa, jossa rikosasia on vireillä tai jossa se voidaan panna vireille. Määräykset voidaan oikeusapulain 13 §:n 1 momentissa säädetyin edellytyksin antaa taannehtivasti koskemaan asiassa jo suoritettuja tarpeellisia toimenpiteitä. Jos asian käsittely on päättynyt eikä muutoksenhakua varten säädetty aika ole vielä kulunut umpeen, edellä mainitut määräykset antaa asiaa viimeksi käsitellyt tuomioistuimissa.

Jos 1 §:n mukaiset edellytykset puolustajan määräämiselle lakkaavat, puolustajan määräys raukeaa, jollei tuomioistuimissa vastaajan oikeusturvan vuoksi erityisestä syystä toisin päätä. Puolustajan, asianomistajan oikeudenkäyntiavustajan ja tukihenkilön määräyksen peruuttamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä oikeusapulaissa säädetään avustajasta.

10 §

Tämän luvun mukaan määrätylle puolustajalle ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustajalle maksetaan valtion varoista palkkio ja korvaus

noudattaen soveltuvin osin, mitä oikeusapulain 17 ja 18 §:ssä säädetään avustajan palkkioista ja korvauksista. Puolustajan määräyksen saanut vastaaja ja oikeudenkäyntiavustajan saanut asianomistaja vapautuvat velvollisuudesta suorittaa oikeusapulain 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuja maksuja. Puolustajan saaneelle vastaajalle ja oikeudenkäyntiavustajan saaneelle asianomistajalle korvataan todistelusta aiheutuneet kustannukset noudattaen sitä, mitä oikeusapulain 4 §:n 2 momentissa säädetään. Tämän luvun mukaan määrätylle tukihenkilölle sekä puolustajan saaneen vastaajan ja oikeudenkäyntiavustajan saaneen asianomistajan nimeämälle todistajalle maksetaan korvaus noudattaen, mitä valtion varoista maksettavista todistelukuluksista annetussa laissa (666/1972) säädetään.

11 §

Jos tuomioistuimissa toteaa epäillyn syyllistyneen rikokseen, jonka esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä varten hänelle oli määrätty puolustaja, hänet on veloitettava korvaamaan valtiolle sen varoista 10 §:n nojalla maksetut korvaukset. Jos epäilty täyttää oikeusapulaissa tarkoitettua oikeusavun saamisen taloudelliset edellytykset, korvaus ei saa olla suurempi kuin oikeusapulain mukainen korvaus olisi. Puolustajan on esitet-

tävä selvitys mainituista edellytyksistä, ellei selvitys ole käsiteltävässä asiassa tarpeeton.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 200 .

Laki

valtion oikeusaputoimistoista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion oikeusaputoimistoista 5 päivänä huhtikuuta 2002 annetun lain (258/2002) 1 ja 2 §, 3 §:n 3 momentti, 4 § sekä 12 §:n 2 momentti seuraavasti:

1 §

Oikeusavun antamista varten valtio ylläpitää oikeusaputoimistoja. Oikeusaputoimistot suorittavat niille oikeusapulaissa (257/2002) ja muualla laissa tai asetuksessa säädetyt tehtävät.

2 §

Oikeusaputoimistot sijaitsevat oikeusapupalveluiden alueellisen tarpeen mukaan muodostettavissa oikeusapupiireissä. Oikeusaputoimistolla voi tarvittaessa olla useampi kuin yksi toimipaikka. Oikeusapupiireistä ja oikeusaputoimistojen toimipaikoista säädetään tarkemmin oikeusministeriön asetuksella. Ennen toimipaikkojen sijaintia koskevien säännösten antamista on kuultava kuntia, joita asia koskee.

3 §

Oikeusministeriö nimittää johtavan julkisen oikeusavustajan. Johtava julkinen oikeusavustaja nimittää julkisen oikeusavustajan.

4 §

Jokaisessa oikeusapupiirissä on oikeusaputoimen johtaja. Oikeusaputoimen johtajan tehtävänä on vastata oikeusapupalveluiden tasapuolisesta tarjonnasta oikeusapupiirin alueella. Oikeusaputoimen johtaja toimii samalla yhden oikeusaputoimiston johtavana julkisena oikeusavustajana. Oikeusaputoimen johtajan hoitaessa yksittäistä toimeksiantoa häneen sovelletaan, mitä julkisesta oikeusavustajasta säädetään.

12 §

Johtava julkinen oikeusavustaja voi kirjallisesti määrätä toimistohenkilön ratkaisemaan oikeusapuhakemukset selvissä asioissa. Jos hakemuksen ratkaiseminen on tulkinnanvaraista, se on siirrettävä julkisen oikeusavustajan ratkaistavaksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

Laki

eräiden oikeudenkäynneistä valtion palveluksessa oleville aiheutuvien kustannusten korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan eräistä oikeudenkäynneistä valtion palveluksessa oleville aiheutuvien kustannusten korvaamisesta valtion varoista 29 päivänä maaliskuuta 1974 annetun lain (269/1974) 1 d §, sellaisena kuin se on laissa 265/2002, sekä

lisätään 1 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 891/1980 ja mainitussa laissa 265/2002, uusi 3 momentti seuraavasti:

1 a §

Oikeudenkäyntiavustajasta, hänen määräämisestään sekä oikeudenkäyntiavustajalle maksettavasta palkkiosta ja korvauksesta on soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäynnistä rikosasi-

oissa annetun lain (689/1997) 2 luvussa säädetään puolustajasta ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustajasta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

Laki

lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 31 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta 16 päivänä elokuuta 1996 annetun lain (619/1996) 31 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

31 §

Valtion varoista suoritettavat korvaukset ja kustannukset

Sovittelijalla on oikeus saada valtion varoista tehtävän vaativuuteen ja laajuuteen perustuva kohtuullinen palkkio ja korvaus tarpeellisista kuluistaan. Oikeusministeriön asetuksella sää-

detään tarkemmin toimenpiteistä, joista palkkiota maksetaan, palkkion suuruudesta, korvattavista kuluista sekä niistä asia- ja sovittelijakohtaisista syistä, joiden perusteella palkkiota voidaan korottaa tai alentaa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

EV 142/2008 vp — HE 103/2008 vp

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 2008
